

Βασικοί Δείκτες
Έρευνας και Ανάπτυξης
για δαπάνες και προσωπικό
το 2022 στην Ελλάδα

Προκαταρκτικά στοιχεία

Βασικοί Δείκτες
Έρευνας και Ανάπτυξης
για δαπάνες και προσωπικό
το 2022 στην Ελλάδα

Προκαταρκτικά στοιχεία

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ &
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

Οι ευρωπαϊκές στατιστικές Έρευνας & Ανάπτυξης (E&A) και τα σχετικά στατιστικά στοιχεία για τις δαπάνες και το προσωπικό σε δραστηριότητες E&A, παράγονται στην Ελλάδα από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης & Ηλεκτρονικού Περιεχομένου, αρμόδια εθνική αρχή του Ελληνικού Στατιστικού Συστήματος, με τη συνεργασία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΟΣ ΤΡΟΠΟΣ ΑΝΑΦΟΡΑΣ

ΕΚΤ (2023). «Βασικοί Δείκτες Έρευνας και Ανάπτυξης για δαπάνες και προσωπικό το 2022 στην Ελλάδα» - Προκαταρκτικά Στοιχεία, Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης & Ηλεκτρονικού Περιεχομένου

Η έκδοση διατίθεται ηλεκτρονικά στη διεύθυνση <https://metrics.ekt.gr>.

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ ΚΑΙ ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ | ΕΚΤ

Copyright © 2023 Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου:
Ζεφύρου 56, 17564 Παλαιό Φάληρο, τηλ.: 210 2204900, e-mail: ekt@ekt.gr, www.ekt.gr

Το έργο αυτό διατίθεται με άδεια Creative Commons
Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική Χρήση - Όχι Παράγωγα Έργα 4.0 Διεθνές
Προκειμένου να δείτε αντίγραφο της άδειας επισκεφθείτε:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.el>

Η παρούσα έκδοση πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του Υποέργου (5) «Παραγωγή δεικτών RIS3 για τα έτη 2016-2023» της Πράξης «Εγκατάσταση Μηχανισμού Παρακολούθησης (MONITORING MECHANISM) της υλοποίησης της εθνικής στρατηγικής RIS3-Συλλογή και επεξεργασία Δεικτών» με κωδικό ΟΠΣ (MIS) 5008067 που υλοποιείται από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης & Ηλεκτρονικού Περιεχομένου στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα & Καινοτομία (ΕΣΠΑ 2014-2020), με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης-Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

ISSN 2732-9089

Περιεχόμενα

1. Σύνοψη.....	5
2. Ένταση E&A	7
3. Δαπάνες E&A - Η θέση της Ελλάδας στην ΕΕ27	9
4. Δαπάνες E&A ανά Τομέα Εκτέλεσης E&A	11
5. Προσωπικό E&A – Η θέση της Ελλάδας στην ΕΕ27	14
6. Προσωπικό E&A ανά Τομέα Εκτέλεσης	16
7. Μεθοδολογικές Σημειώσεις.....	20

1. Σύνοψη

Η συνοπτική αυτή έκδοση παρουσιάζει τα προκαταρκτικά στοιχεία για τους βασικούς δείκτες δαπανών και προσωπικού σε Έρευνα και Ανάπτυξη για το έτος 2022 στην Ελλάδα.

Η παραγωγή των στατιστικών στοιχείων E&A για την Ελλάδα πραγματοποιείται από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης & Ηλεκτρονικού Περιεχομένου, αρμόδια εθνική αρχή του Ελληνικού Στατιστικού Συστήματος, με τη συνεργασία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής.

Τα στοιχεία που παρουσιάζονται στη συνέχεια αποτελούν τα τελικά στοιχεία δαπανών και προσωπικού τα οποία απεστάλησαν στη Eurostat.

Δαπάνες E&A

Οι συνολικές δαπάνες για E&A στην Ελλάδα το 2022 είναι 3.084,82 εκατ. Ευρώ, αυξημένες κατά 438.87 εκατ. Ευρώ (ποσοστό αύξησης 16,6%) σε σχέση με το 2021. Οι δαπάνες E&A συνυπολογίζονται στο ΑΕΠ της χώρας καθώς, σύμφωνα με το αναθεωρημένο Ευρωπαϊκό Σύστημα Λογαριασμών ESA 2010, καταγράφονται ως δαπάνες παγίου κεφαλαίου.

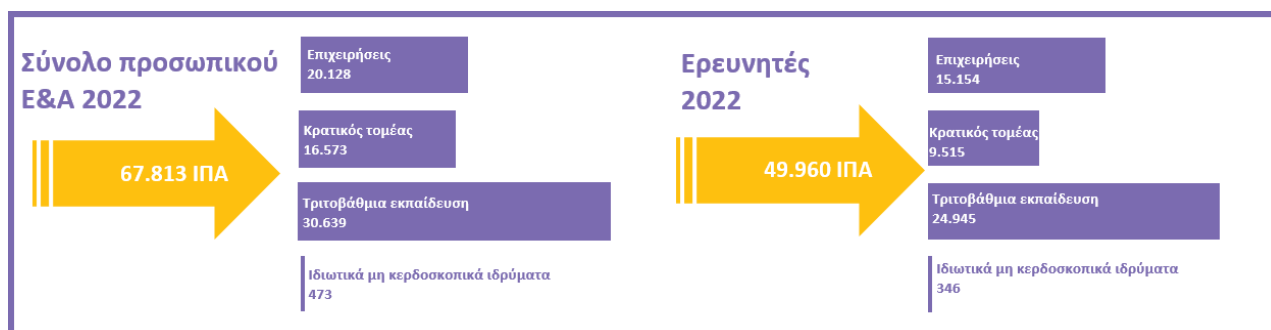
Σε συνδυασμό με την αύξηση, κατά 13,8%, του ΑΕΠ στην Ελλάδα το 2022, ο δείκτης "Ένταση E&A", που εκφράζει τις δαπάνες E&A ως ποσοστό του ΑΕΠ, διαμορφώθηκε σε 1,49% από 1,46% το 2021, παρουσιάζοντας αύξηση κατά 0,04 ποσοστιαίες μονάδες. Ο δείκτης «Ένταση E&A» συμπεριλαμβάνεται στους δείκτες παρακολούθησης του πυλώνα «9 – Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές» των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών και στους δείκτες του Macroeconomic Imbalance Procedure (MIP) Scoreboard της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

Αναλυτικότερα, η εξέλιξη των δαπανών E&A ανά τομέα έχει ως ακολούθως:

- ο στον τομέα των επιχειρήσεων (τομέας BES) το 2022 οι συνολικές δαπάνες E&A ανέρχονται σε 1.514,36 εκατ. Ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση 21,6% σε σχέση με το 2021.
- ο στον κρατικό τομέα (τομέας GOV), το 2022 οι συνολικές δαπάνες σε E&A ανέρχονται σε 647,41 εκατ. Ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση 9,7% σε σχέση με το 2021.
- ο στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (τομέας HES) το 2022 οι συνολικές δαπάνες E&A ανέρχονται σε 905,76 εκατ. Ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση 13,9% σε σχέση με το 2021.
- ο στον τομέα των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων (τομέας PNP) το 2022 οι συνολικές δαπάνες E&A ανέρχονται σε 17,28 εκατ. Ευρώ, παρουσιάζοντας αύξηση 13,4% σε σχέση με το 2021.

Προσωπικό E&A

Όσον αφορά το προσωπικό που απασχολείται σε δραστηριότητες E&A, καταγράφεται αύξηση των ισοδυνάμων πλήρους απασχόλησης (ΙΠΑ) του συνολικού προσωπικού E&A και των ερευνητών.

Αναλυτικότερα, το συνολικό προσωπικό E&A στην Ελλάδα το 2022 ανέρχεται σε 67.813 ΙΠΑ παρουσιάζοντας αύξηση κατά 9,9% σε σχέση με το 2021. Αύξηση επίσης παρουσιάζεται στην κατηγορία των ερευνητών, οι οποίοι το 2022 ανέρχονται 49.960 ΙΠΑ, αυξημένοι κατά 10,2% σε σχέση με το 2021.

Τα στοιχεία για το προσωπικό E&A ανά τομέα εκτέλεσης E&A έχουν ως ακολούθως:

- ο στον τομέα των επιχειρήσεων, το 2022 το συνολικό προσωπικό E&A είναι 20.128 ΙΠΑ καταγράφοντας αύξηση 13,6% σε σχέση με το 2021. Οι ερευνητές είναι 15.154 ΙΠΑ καταγράφοντας αύξηση 14,9% σε σχέση με το 2020.
- ο στον κρατικό τομέα, το 2022 το συνολικό προσωπικό E&A είναι 16.573 ΙΠΑ καταγράφοντας αύξηση κατά 8,6% σε σχέση με το 2021. Οι ερευνητές είναι 8.824 ΙΠΑ καταγράφοντας αύξηση 7,8% σε σχέση με το 2021.
- ο στον τομέα της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το 2022 το συνολικό προσωπικό E&A είναι 30.639 ΙΠΑ καταγράφοντας αύξηση 8,0% σε σχέση με το 2021. Οι ερευνητές είναι 24.945 ΙΠΑ καταγράφοντας αύξηση 8,1% σε σχέση με το 2021.
- ο στον τομέα των ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων, το 2022 το συνολικό προσωπικό E&A είναι 473 ΙΠΑ ενώ οι ερευνητές 346 ΙΠΑ.

2. Ένταση Ε&Α

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται ο δείκτης «Ένταση Ε&Α», που υπολογίζεται ως το ποσοστό (%) των δαπανών Ε&Α στο ΑΕΠ της χώρας.

ΠΙΝΑΚΑΣ 1.

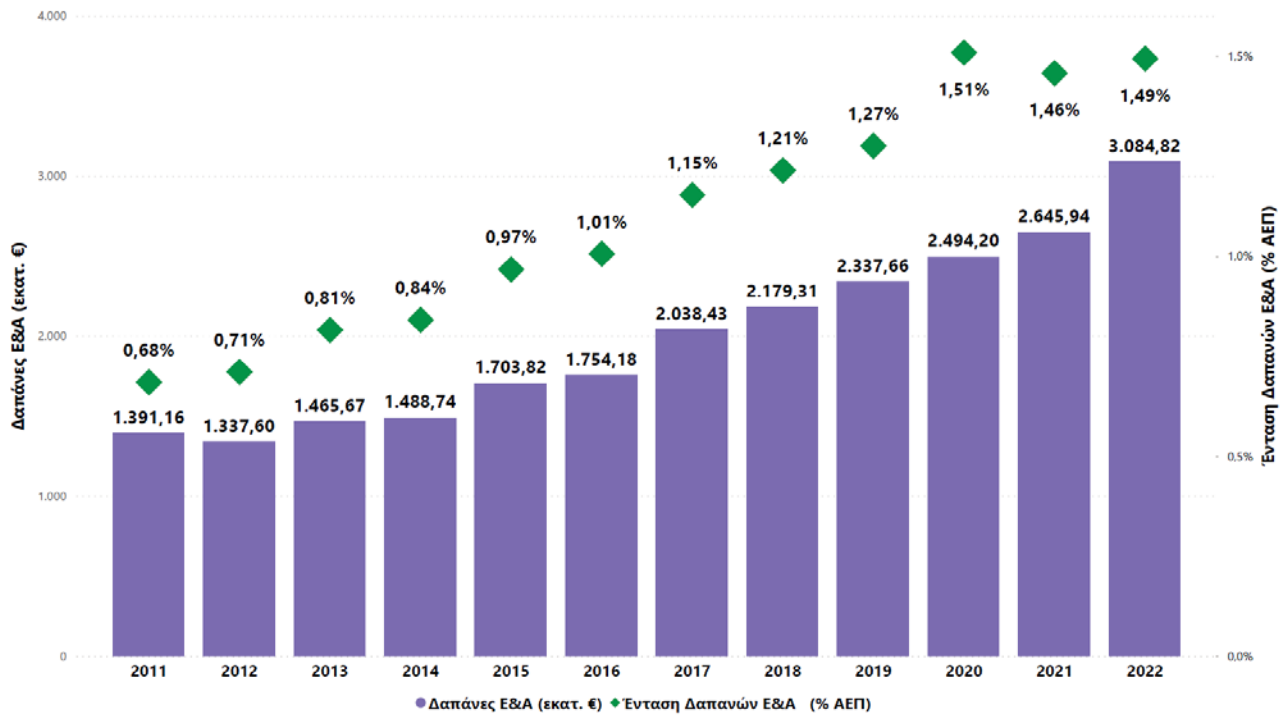
Δαπάνες Ε&Α, ΑΕΠ χώρας και Ένταση Ε&Α (Δαπάνες Ε&Α ως % του ΑΕΠ), 2011 – 2022

Έτος	Δαπάνες Ε&Α (εκατ. €)	ΑΕΠ (εκατ. €)	Ένταση Ε&Α (Δαπάνες Ε&Α % ΑΕΠ)
2011	1.391,16	203.308,2	0,68%
2012	1.337,6	188.380,6	0,71%
2013	1.465,67	179.884,4	0,81%
2014	1.488,74	177.236,0	0,84%
2015	1.703,82	176.368,9	0,97%
2016	1.754,18	174.494,2	1,01%
2017	2.038,43	176.903,4	1,15%
2018	2.179,31	179.557,7	1,21%
2019	2.337,66	183.351,2	1,27%
2020	2.494,20	165.405,9	1,51%
2021	2.645,94	181.674,6	1,46%
2022	3.084,82	206.620,4	1,49%

Πηγή: ΕΚΤ <https://metrics.ekt.gr/research-development/datatables>, κωδικός στοιχείων: Δ1, Δ2

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 1.

Δαπάνες Ε&Α και Ένταση Ε&Α (Δαπάνες Ε&Α ως % του ΑΕΠ), 2011–2022

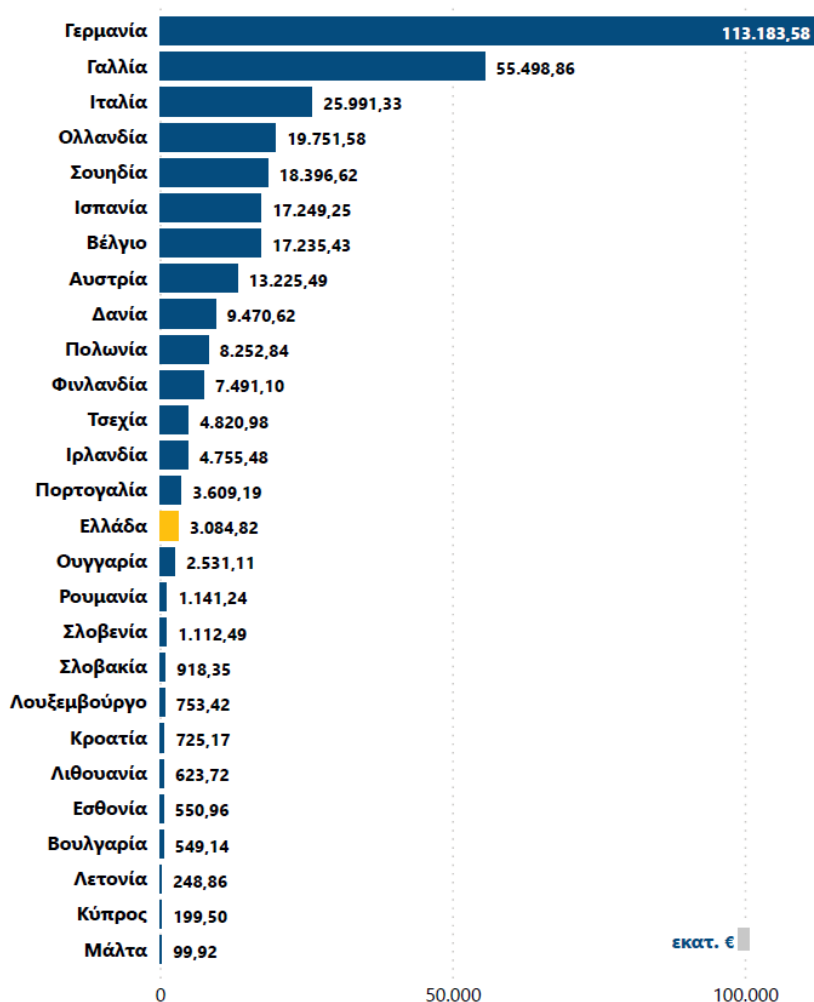
Πηγή: ΕΚΤ <https://metrics.ekt.gr/research-development/datatables>, κωδικός στοιχείων: Δ1, Δ2)

3. Δαπάνες Ε&Α - Η θέση της Ελλάδας στην ΕΕ27

Με βάση τα στοιχεία δαπανών Ε&Α, στα επόμενα διαγράμματα παρουσιάζεται η θέση της Ελλάδας μεταξύ των χωρών μελών της ΕΕ27.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 2.

Δαπάνες Ε&Α (σε εκατ. €) στην Ελλάδα (προκαταρκτικά 2022) και στις χώρες της ΕΕ27 (τελικά στοιχεία 2021)

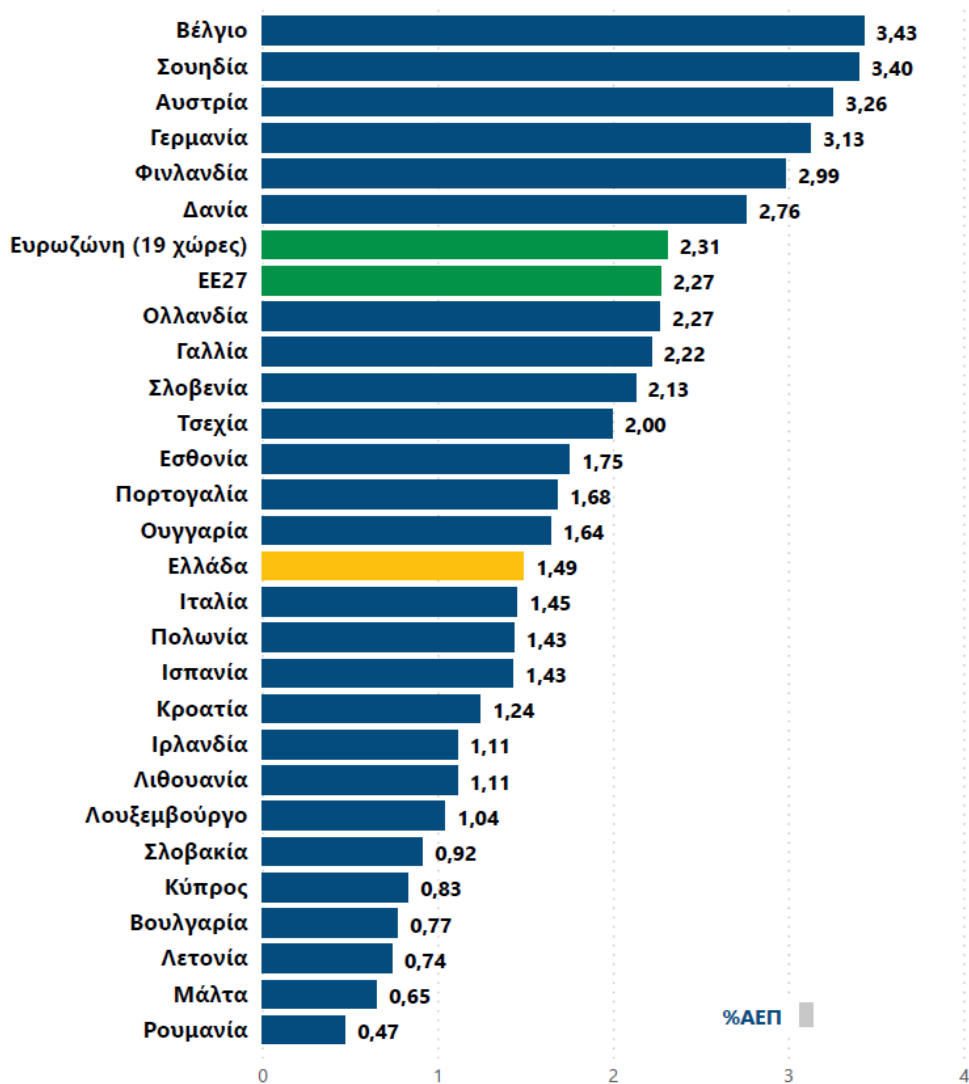

Πηγές: Χώρες ΕΕ27: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/rd_e_gerdtdot/default/table?lang=en, data code: rd_e_gerdtdot, extracted 31.10.2023, last update 03.10.2023).

Ελλάδα: ΕΚΤ <https://metrics.ekt.gr/research-development/datatables>, κωδικός στοιχείων: Δ1)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 3.

Ένταση Ε&Α (Δαπάνες Ε&Α ως % του ΑΕΠ) στην Ελλάδα (προκαταρκτικά 2022) και στις χώρες της ΕΕ27 (τελικά στοιχεία 2021)

Πηγές: Χώρες ΕΕ27: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/rd_e_gerdtdot/default/table?lang=en, data code: rd_e_gerdtdot, extracted 31.10.2023, last update 03.10.2023).

Ελλάδα: ΕΚΤ <https://metrics.ekt.gr/research-development/datatables>, κωδικός στοιχείων: Δ2)

4. Δαπάνες E&A ανά Τομέα Εκτέλεσης E&A

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι δαπάνες που πραγματοποιήθηκαν για Έρευνα και Ανάπτυξη στους τέσσερις τομείς που διακρίνει το εγχειρίδιο Frascati¹, με βάση το οποίο παράγονται οι στατιστικές E&A.

Στους πίνακες και τα διαγράμματα της παρούσας έκδοσης² οι 4 τομείς εκτέλεσης E&A, στους οποίους κατηγοριοποιούνται οι φορείς που εκτελούν δραστηριότητες E&A, αναφέρονται με τη σειρά και τους συμβολισμούς που υιοθετεί η Eurostat:

- **BES - Business Sector:** Τομέας επιχειρήσεων
- **GOV - Government Sector:** Κρατικός τομέας
- **HES - Higher Education Sector:** Τομέας τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- **PNP - Private Non Profit Sector:** Τομέας ιδιωτικών μη κερδοσκοπικών ιδρυμάτων

ΠΙΝΑΚΑΣ 2. Δαπάνες E&A ανά τομέα εκτέλεσης (σε εκατ. €), 2011 – 2022

	Τομέας BES	Τομέας GOV	Τομέας HES	Τομέας PNP	Σύνολο
2011	485,86	331,73	559,53	14,04	1.391,16
2012	458,60	331,90	534,30	12,80	1.337,60
2013	488,69	410,13	548,60	18,25	1.465,67
2014	504,37	412,69	553,2	18,48	1.488,74
2015	561,59	479,35	643,77	19,11	1.703,82
2016	740,40	438,82	559,35	15,61	1.754,18
2017	994,04	451,14	576,85	16,40	2.038,43
2018	1.049,50	488,09	618,58	23,14	2.179,31
2019	1.077,90	523,94	716,07	19,75	2.337,66
2020	1.149,88	537,24	792,62	14,46	2.494,20
2021	1.245,20	590,32	795,19	15,24	2.645,94
2022	1.514,36	647,41	905,76	17,28	3.084,82

Πηγή: EKT <https://metrics.ekt.gr/research-development/datatables>, κωδικός στοιχείων: Δ1)

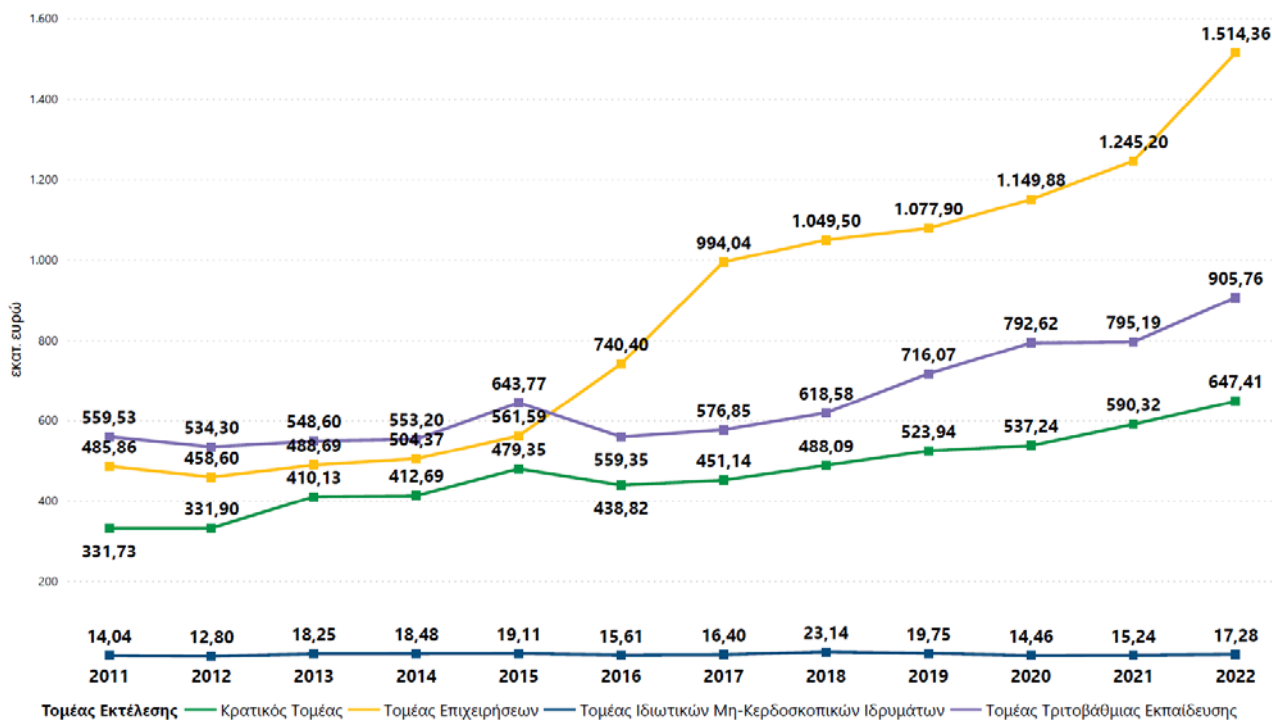
¹Frascati Manual (2015): Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development, The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD Publishing, Paris.

²Τυχόν διαφορές μεταξύ του αθροίσματος των επιμέρους τιμών και των τιμών που αναγράφονται ως σύνολα στους πίνακες της παρούσας έκδοσης οφείλονται στη στρογγυλοποίηση

Αναλυτικά η κατηγοριοποίηση των φορέων στους τέσσερις τομείς παρατίθεται στην Ενότητα 7 – Μεθοδολογικές Σημειώσεις.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 4.

Δαπάνες Ε&Α ανά τομέα εκτέλεσης (σε εκατ. €), 2011 – 2022

Πηγή: ΕΚΤ <https://metrics.ekt.gr/research-development/datatables>, κωδικός στοιχείων: Δ1)

ΠΙΝΑΚΑΣ 3.

Ένταση Ε&Α (Δαπάνες Ε&Α ως % του ΑΕΠ) του κάθε τομέα εκτέλεσης Ε&Α, 2011 - 2022

Τομείς εκτέλεσης Ε&Α	Τομέας ΒΕΣ	Τομέας ΓΟΥ	Τομέας ΗΕΣ	Τομέας ΡΝΡ	ΣΥΝΟΛΟ
2011	0,24%	0,16%	0,28%	0,01%	0,68%
2012	0,24%	0,18%	0,28%	0,01%	0,71%
2013	0,27%	0,23%	0,30%	0,01%	0,81%
2014	0,28%	0,23%	0,31%	0,01%	0,84%
2015	0,32%	0,27%	0,37%	0,01%	0,97%
2016	0,42%	0,25%	0,32%	0,01%	1,01%
2017	0,56%	0,26%	0,33%	0,01%	1,15%
2018	0,58%	0,27%	0,34%	0,01%	1,21%
2019	0,59%	0,29%	0,39%	0,01%	1,27%
2020	0,70%	0,32%	0,48%	0,01%	1,51%
2021	0,69%	0,33%	0,44%	0,01%	1,46%
2022	0,73%	0,31%	0,44%	0,01%	1,49%

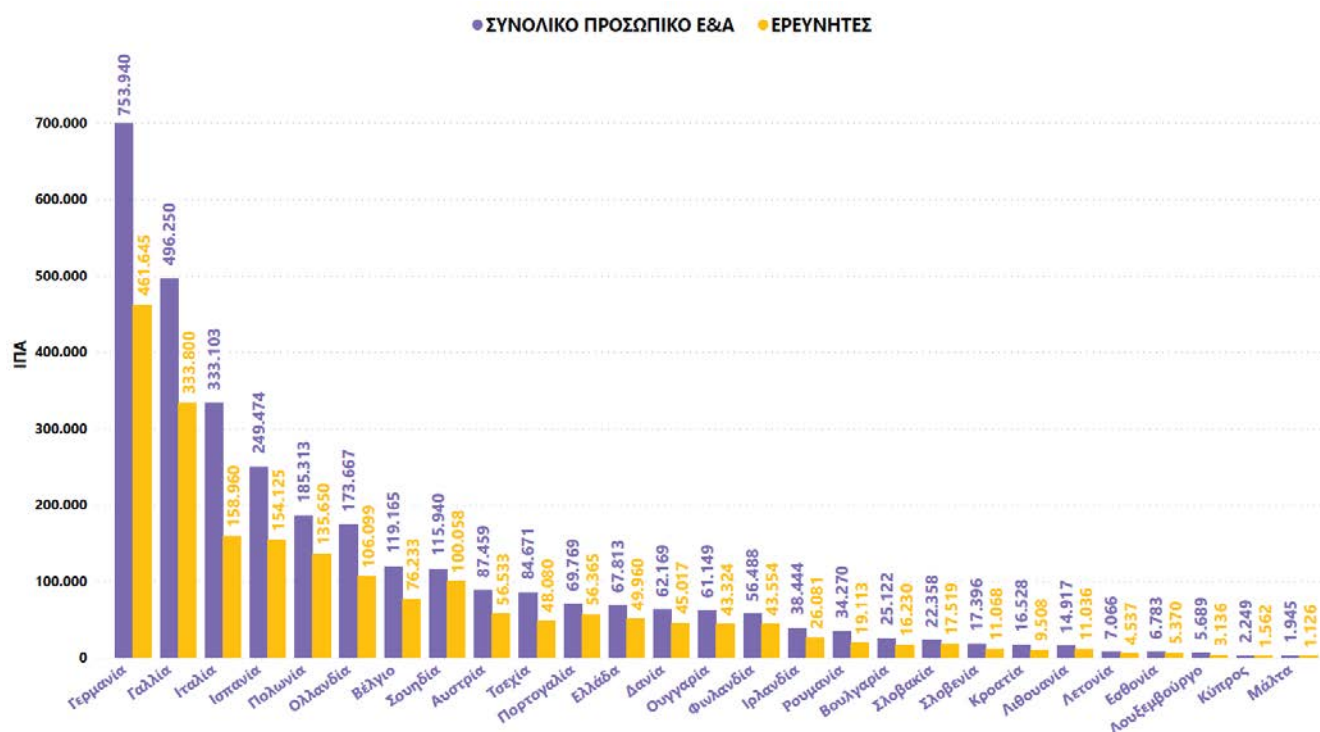
Πηγή: ΕΚΤ <https://metrics.ekt.gr/research-development/datatables>, κωδικός στοιχείων: Δ2)

5. Προσωπικό Ε&Α - Η θέση της Ελλάδας στην ΕΕ27

Σύμφωνα με τα τελικά στοιχεία για το προσωπικό Ε&Α, στα επόμενα διαγράμματα παρουσιάζεται η θέση της Ελλάδας μεταξύ των κρατών μελών της ΕΕ27.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 5.

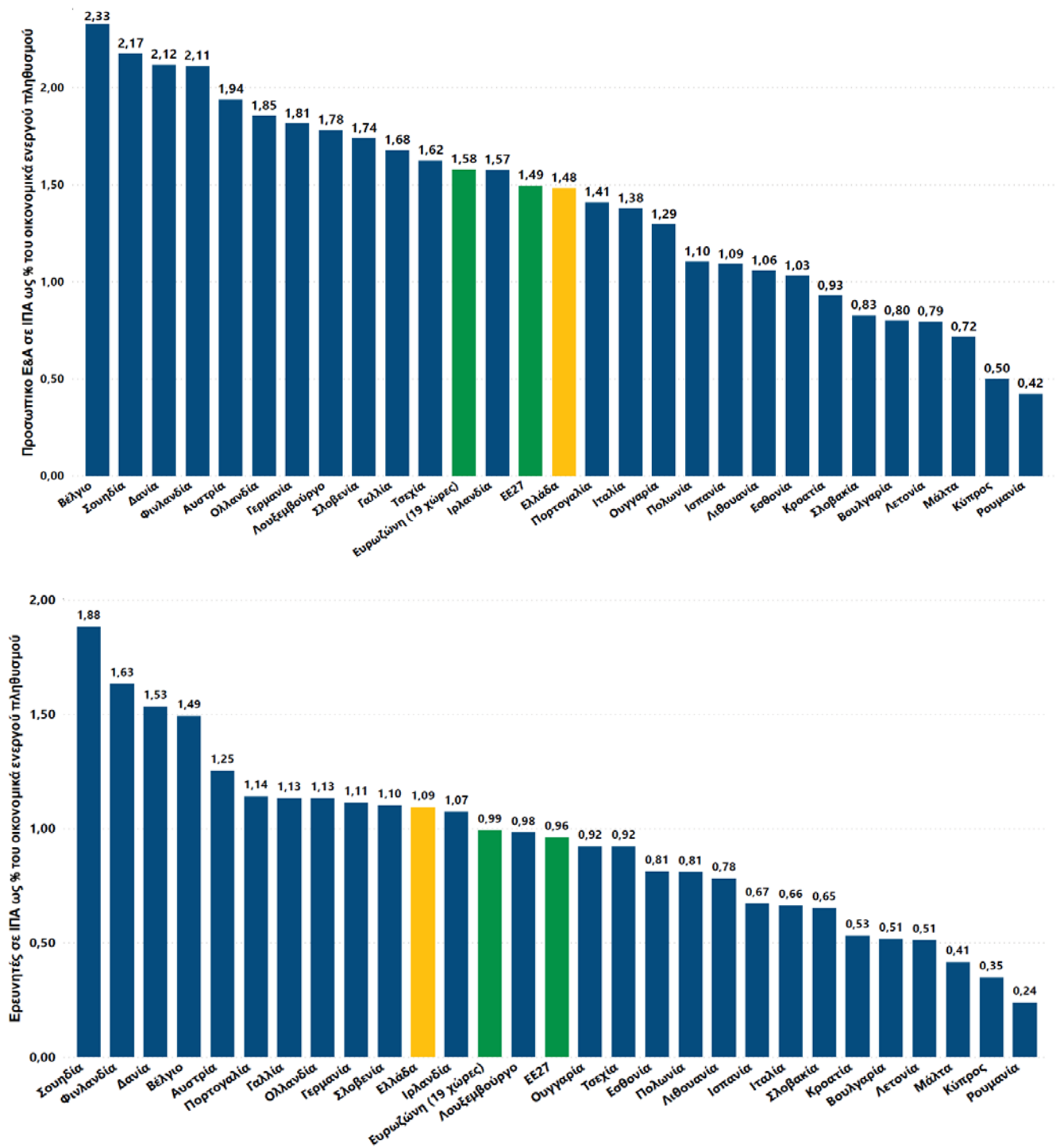
Συνολικό Προσωπικό Ε&Α και Ερευνητές (Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης - ΙΠΑ) στην Ελλάδα (προκαταρκτικά στοιχεία 2022 και στις χώρες της ΕΕ27 (τελικά στοιχεία 2021))

Πηγές: Χώρες ΕΕ27: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/rd_p_persocc/default/table?lang=en, data code: rd_p_persocc, extracted 31.10.2023, last update 03.10.2023). Ελλάδα: ΕΚΤ (<https://metrics.ekt.gr/research-development/datatables>, κωδικός στοιχείων: Π2)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 6. Συνολικό Προσωπικό Ε&Α και Ερευνητές (ΙΠΑ ως % του οικονομικά ενεργού πληθυσμού³) στην Ελλάδα (προκαταρκτικά 2022) και στις χώρες της ΕΕ27 (τελικά στοιχεία 2021)

Πηγές: Χώρες ΕΕ27: Eurostat (https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/rd_p_persocc/default/table?lang=en, data code: rd_p_persocc, extracted 31.10.2023, last update 03.10.2023). Ελλάδα: ΕΚΤ (<https://metrics.ekt.gr/research-development/datatables>, κωδικός στοιχείων: Π2)

³ Οικονομικά ενεργός πληθυσμός (εργατικό δυναμικό): οι απασχολούμενοι και οι άνεργοι.

6. Προσωπικό E&A ανά Τομέα Εκτέλεσης

Στο προσωπικό E&A περιλαμβάνονται όλα τα άτομα που συμβάλλουν άμεσα στην πραγματοποίηση των δραστηριοτήτων E&A. Διακρίνονται δύο κύριες κατηγορίες, οι ερευνητές και το λοιπό προσωπικό E&A.

Στη συνέχεια παρουσιάζεται η χρονική εξέλιξη του προσωπικού E&A σε Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης το διάστημα 2011 – 2022, για το σύνολο του προσωπικού E&A και τους ερευνητές.

ΠΙΝΑΚΑΣ 4.

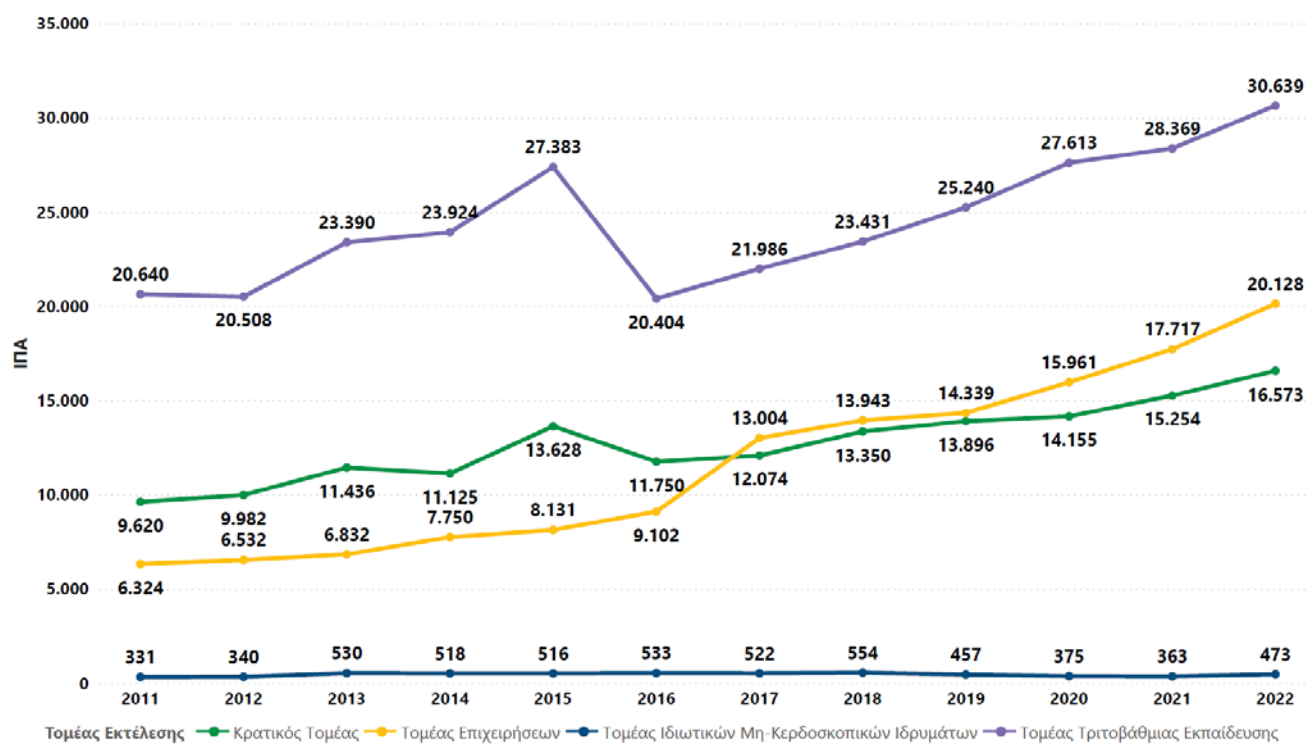
Συνολικό προσωπικό E&A ανά τομέα εκτέλεσης (σε Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης), 2011 – 2022

Έτος	Τομέας BES	Τομέας GOV	Τομέας HES	Τομέας PNP	Σύνολο
2011	6.324	9.620	20.640	331	36.913
2012	6.532	9.982	20.508	340	37.361
2013	6.832	11.436	23.390	530	42.188
2014	7.750	11.125	23.924	518	43.316
2015	8.131	13.628	27.383	516	49.658
2016	9.102	11.750	20.404	533	41.790
2017	13.004	12.074	21.986	522	47.585
2018	13.944	13.350	23.431	554	51.279
2019	14.339	13.896	25.240	457	53.932
2020	15.961	14.154	27.613	374	58.103
2021	17.717	15.254	28.368	363	61.702
2022	20.128	16.573	30.639	473	67.813

Πηγή: EKT (<http://metrics.ekt.gr/statistika-etak/datatables>, κωδικός στοιχείων: Π2)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 7.

Συνολικό προσωπικό Ε&Α (σε Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης) ανά τομέα εκτέλεσης Ε&Α, 2011 – 2022

Πηγή: ΕΚΤ (<http://metrics.ekt.gr/statistika-etak/datatables>, κωδικός στοιχείων: Π2)

ΠΙΝΑΚΑΣ 5.

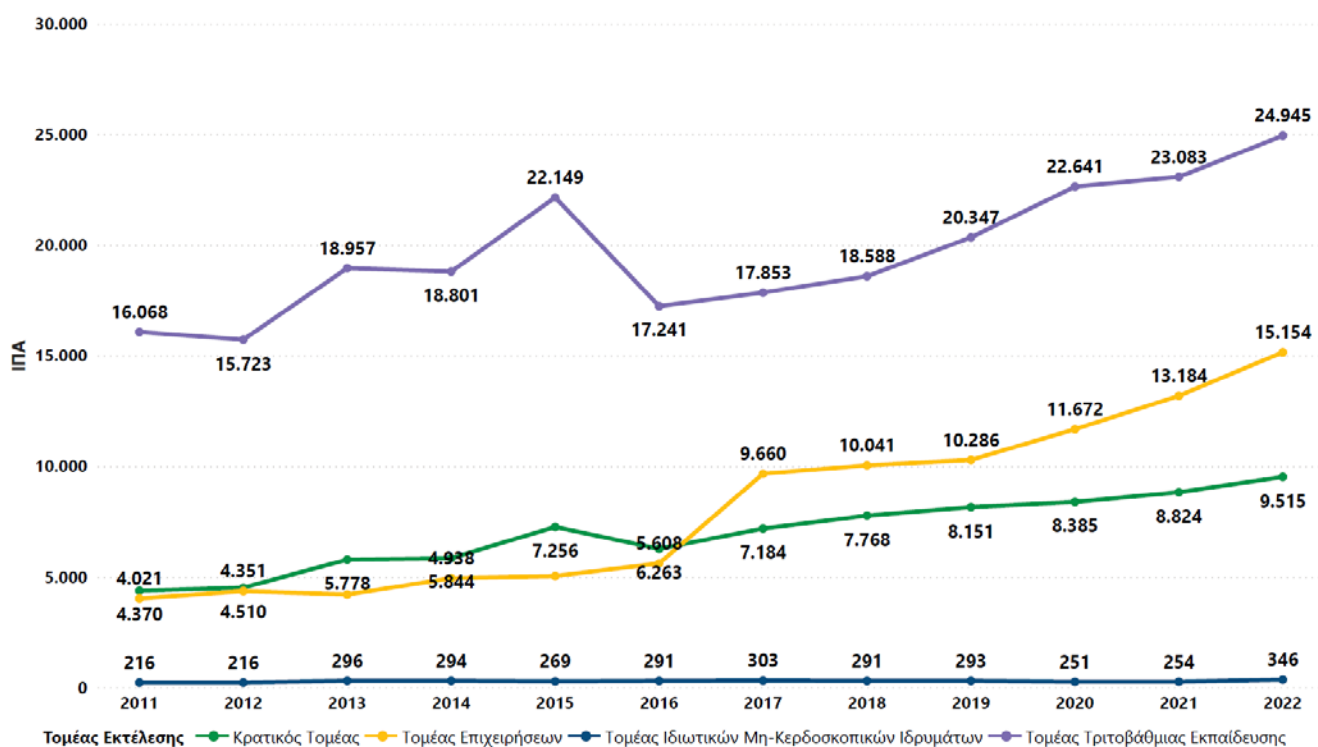
Ερευνητές ανά τομέα εκτέλεσης Ε&Α (σε Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης), 2011 – 2022

Έτος	Τομέας BES	Τομέας GOV	Τομέας HES	Τομέας PNP	Σύνολο
2011	4.021	4.370	16.068	216	24.674
2012	4.351	4.510	15.723	216	24.800
2013	4.197	5.778	18.957	296	29.228
2014	4.938	5.844	18.801	294	29.877
2015	5.035	7.256	22.149	269	34.708
2016	5.608	6.263	17.241	291	29.403
2017	9.660	7.184	17.853	303	35.000
2018	10.041	7.768	18.588	291	36.688
2019	10.286	8.151	20.347	293	39.077
2020	11.672	8.385	22.641	251	42.949
2021	13.184	8.824	23.083	254	45.345
2022	15.154	9.515	24.945	346	49.960

Πηγή: ΕΚΤ (<http://metrics.ekt.gr/statistika-etak/datatables>, κωδικός στοιχείων: Π2)

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑ 8.

Ερευνητές (σε Ισοδύναμα Πλήρους Απασχόλησης) ανά τομέα εκτέλεσης Ε&Α, 2011 – 2022

Πηγή: ΕΚΤ (<http://metrics.ekt.gr/statistika-etak/datatables>, κωδικός στοιχείων: Π2)

7. Μεθοδολογικές Σημειώσεις

Σύντομη περιγραφή δεδομένων

Οι επίσημες στατιστικές Έρευνας και Ανάπτυξης - E&A (Research & Development – R&D statistics) παράγουν δείκτες για το προσωπικό που απασχολείται σε δραστηριότητες E&A καθώς και για τις (εσωτερικές) δαπάνες που πραγματοποιούνται για τις δραστηριότητες αυτές σε όλους τους τομείς της οικονομίας: Επιχειρήσεις (Business Enterprise Sector – BES), Κρατικός Τομέας (Government Sector – GOV), Τομέας Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Higher Education Sector – HES), Τομέας Ιδιωτικών μη-κερδοσκοπικών Ιδρυμάτων (Private non-Profit – PNP) καθώς και για το σύνολο της χώρας.

Από τα στατιστικά δαπανών προκύπτει ο δείκτης Ένταση E&A' (R&D intensity) ως ποσοστό (%) των δαπανών E&A στο ΑΕΠ της χώρας.

Οι ευρωπαϊκές στατιστικές Έρευνας & Ανάπτυξης (E&A) και τα σχετικά στατιστικά στοιχεία για τις δαπάνες και το προσωπικό σε δραστηριότητες E&A, παράγονται στην Ελλάδα από το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης & Ηλεκτρονικού Περιεχομένου (ΕΚΤ), της αρμόδιας εθνικής αρχής του Ελληνικού Στατιστικού Συστήματος, με τη συνεργασία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής. Τα στοιχεία αποστέλλονται από το ΕΚΤ στη Eurostat.

Στην παρούσα έκθεση παρουσιάζονται τα προκαταρκτικά στοιχεία για τους βασικούς δείκτες για τις δαπάνες και προσωπικό E&A στην Ελλάδα το 2022. Τα τελικά στοιχεία θα δημοσιευθούν τον Ιούνιο 2024.

Το 2023, το ΕΚΤ δημοσίευσε μια νέα σειρά σύγχρονων, διαδραστικών παρουσιάσεων με τίτλο "ΕΚΤ+Πυξίδα Στατιστικών" που επεξηγούν με απλό και κατανοητό τρόπο τις στατιστικές έρευνες (ευρωπαϊκές και εθνικές) που υλοποιεί. Η παρουσίαση που αφορά τις στατιστικές E&A είναι διαθέσιμη στη διεύθυνση: [ΠΥΞΙΔΑ E&A](#)

Σημασία δεικτών

- Οι δαπάνες E&A συνοπολογίζονται στο ΑΕΠ των χωρών καθώς, σύμφωνα με το αναθεωρημένο Ευρωπαϊκό Σύστημα

	<p>Λογαριασμών ESA 2010⁴, καταγράφονται ως δαπάνες παγίου κεφαλαίου.</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Ο δείκτης Ένταση E&A (ποσοστό (%) των δαπανών E&A στο ΑΕΠ) και ο δείκτης «Ποσοστό (%) του προσωπικού E&A στον οικονομικά ενεργό πληθυσμό (εργατικό δυναμικό)» συμπεριλαμβάνονται στους δείκτες παρακολούθησης του πυλώνα «9 – Βιομηχανία, Καινοτομία και Υποδομές» των Στόχων Βιώσιμης Ανάπτυξης των Ηνωμένων Εθνών. ○ Ο δείκτης Ένταση E&A συμπεριλαμβάνεται στους βοηθητικούς δείκτες (auxiliary indicators) του πίνακα αποτελεσμάτων Macroeconomic Imbalance Procedure (MIP) Scoreboard, που χρησιμοποιείται από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή για την έγκαιρη προειδοποίηση για την παρακολούθηση των μακροοικονομικών ανισορροπιών των κρατών μελών της ΕΕ. ○ Ο δείκτης Ένταση E&A ήταν ένας από τους εννέα βασικούς δείκτες (headline indicators) της στρατηγικής EU2020, σχετικά με τον στόχο δαπανών E&A σε ποσοστό 3% του ΑΕΠ της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η επίτευξη του οποίου διατηρείται με νέο χρονικό ορίζοντα το 2030.
<p>Κάλυψη τομέων δραστηριότητας</p>	<p>Τα στατιστικά στοιχεία E&A (δαπάνες και προσωπικό) συλλέγονται και αναλύονται ανά τομέα εκτέλεσης E&A (Sector of R&D performance), τον τομέα δηλαδή στον οποίο διεξάγονται οι δραστηριότητες E&A. Οι φορείς, οι οποίοι υλοποιούν δραστηριότητες E&A και αποτελούν τις στατιστικές μονάδες από τις οποίες συλλέγονται τα στοιχεία, κατηγοριοποιούνται σε τέσσερις τομείς εκτέλεσης E&A ως εξής:</p> <ul style="list-style-type: none"> ○ Τομέας επιχειρήσεων (Business Enterprise Sector – BES): περιλαμβάνει τις επιχειρήσεις, τους οργανισμούς και τα ιδρύματα, κύρια δραστηριότητα των οποίων είναι η παραγωγή προϊόντων ή υπηρεσιών (εκτός από τριτοβάθμια εκπαίδευση). Επιπλέον, ο τομέας αυτός περιλαμβάνει τις δημόσιες επιχειρήσεις, ιδιωτικούς μη – κερδοσκοπικούς φορείς που παρέχουν υπηρεσίες σε επιχειρήσεις. Καλύπτονται όλοι οι κλάδοι οικονομικής δραστηριότητας (NACE Rev.2) και οι τάξεις μεγέθους απασχόλησης. ○ Τομέας Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης (Higher Education Sector - HES):

⁴Ευρωπαϊκός Κανονισμός 549/2013

περιλαμβάνει τα Πανεπιστήμια (στα οποία, από το 2019 και εφεξής, περιλαμβάνονται και τα πρώην Τεχνολογικά Εκπαιδευτικά Ιδρύματα μετά την κατάργησή τους), η Α.Σ.ΠΑΙ.Τ.Ε., τα Ερευνητικά Πανεπιστημιακά Ινστιτούτα, τα Πανεπιστημιακά Νοσοκομεία, άλλες σχολές & ακαδημίες. Στο πλαίσιο εφαρμογής του αναθεωρημένου Frascati (ΟΟΣΑ, 2015) από το έτος 2016 και εφεξής οι φορείς μεταδευτεροβάθμιας εκπαίδευσης δεν περιλαμβάνονται πλέον στον τομέα του Higher Education Sector (HES). Οι φορείς αυτοί εντάσσονται στους τομείς BES ή PNP, σύμφωνα με τη νομική τους μορφή.

ο **Κρατικός Τομέας (Government Sector - GOV):**

περιλαμβάνει φορείς με δραστηριότητες E&A που εποπτεύονται από διάφορα Υπουργεία όπως: τα Ερευνητικά Κέντρα που εποπτεύονται από τη Γενική Γραμματεία Έρευνας και Καινοτομίας (με αλφαβητική σειρά: Εθνικό Αστεροσκοπείο Αθηνών, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (μέχρι και το 2019 συμπεριλαμβάνεται και το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου), Εθνικό Κέντρο Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης, Εθνικό Κέντρο Έρευνας Φυσικών Επιστημών «Δημόκριτος», Εθνικό Κέντρο Θαλάσσιων Ερευνών, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Ελληνική Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας, Ελληνικό Ινστιτούτο Παστέρ, Επιστημονικό Πάρκο Πατρών, Ερευνητικό Κέντρο Βιοιατρικών Ερευνών «Αλ. Φλέμινγκ», Ερευνητικό Κέντρο Καινοτομίας στις Τεχνολογίες της Πληροφορίας των Επικοινωνιών και της Γνώσης «ΑΘΗΝΑ», Ίδρυμα Ιατροβιολογικών Ερευνών (από το 2020 και εφεξής), Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας), οι άλλοι Δημόσιοι Ερευνητικοί Φορείς (ενδεικτικά και όχι εξαντλητικά: η Ακαδημία Αθηνών, το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου (από το 2019 και εφεξής ως ανεξάρτητος φορέας), ο Ελληνικός Γεωργικός Οργανισμός Δήμητρα, το Μπενάκειο Φυτοπαθολογικό Ινστιτούτο, η Ελληνική Αρχή Γεωλογικών & Μεταλλευτικών Ερευνών (ΕΑΓΜΕ) – πρώην ΙΓΜΕ, το Κέντρο Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας, το Μεσογειακό Αγρονομικό Ινστιτούτο Χανίων, το Ινστιτούτο Τεχνολογίας Υπολογιστών και Εκδόσεων "Διόφαντος", κ.α.), οι Εφορείες Αρχαιοτήτων, οι Διευθύνσεις, οι Υπηρεσίες Νεωτέρων Μνημείων και Τεχνικών Έργων, τα Δημόσια Μουσεία, τα Δημόσια Νοσοκομεία, οι Φορείς/ οι Διευθύνσεις /τα Νοσοκομεία του Υπουργείου Εθνικής Άμυνας, οι Ανεξάρτητες Αρχές, οι Φορείς του Υπουργείου Υγείας, οι Φορείς Διαχείρισης προστατευόμενων περιοχών, κ.α.

ο Τομέας Ιδιωτικών Μη Κερδοσκοπικών Ιδρυμάτων (Private Non Profit Sector – PNP):

Ο τομέας αυτός περιλαμβάνει μη εμπορικά, ιδιωτικά μη κερδοσκοπικά ιδρύματα που παρέχουν υπηρεσίες στους πολίτες, όπως επαγγελματικές και επιστημονικές ενώσεις, οι οργανισμοί παροχής βοήθειας, οι ανθρωπιστικές οργανώσεις, τα συνδικάτα, οι ενώσεις καταναλωτών, κ.α. Αναφέρονται (ενδεικτικά και όχι εξαντλητικά): το Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, η Ελληνική Συνεργαζόμενη Ογκολογική Ομάδα, το INSTAP Study Centre of East Crete, το Ίδρυμα Μείζονος Ελληνισμού, το Εργαστήριο Έρευνας και Επιμόρφωσης στις Τεχνολογίες της Πληροφορίας «Τεχνολογίες Πληροφορικής Αθηνών», το Ελληνικό Ινστιτούτο Υγιεινής και Ασφάλειας της Εργασίας, το Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας, το Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών, το Αμερικανικό Κολλέγιο Ελλάδος, ο Οργανισμός Έρευνας και Ανάλυσης διαΝΕΟσις το Ίδρυμα Νικολάου & Ντόλλης Γουλανδρή - Μουσείο Κυκλαδικής Τέχνης, το Ελληνικό Ίδρυμα Έρευνας του καρκίνου, η Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών, η Γαλλική Σχολή Αθηνών, Ιταλική Αρχαιολογική Σχολή Αθηνών, το Ελληνικό Ίδρυμα Ευρωπαϊκής και Εξωτερικής Πολιτικής, η Εταιρεία για τη Μελέτη και Προστασία της Μεσογειακής Φώκιας (MOM), το Ίδρυμα Λαμπράκη, Ερευνητικό Κέντρο Νοτιοανατολικής Ευρώπης, το Κέντρο Έρευνας για τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες, το ΚΑΛΛΙΣΤΩ, ο Αρκτούρος, η WWF Ελλάς κ.α.

Έννοιες & ορισμοί των βασικών μεταβλητών

Οι βασικές έννοιες και ορισμοί, τα καθιερωμένα σχήματα ταξινομήσεων και οι οδηγίες για την παραγωγή των στατιστικών στοιχείων για την Έρευνα και Ανάπτυξη - E&A αναφέρονται στο εγχειρίδιο Frascati (ΟΟΣΑ, 2015).

ο Έρευνα & Ανάπτυξη – E&A (Research & Development – R&D)

Σύμφωνα με το εγχειρίδιο Frascati, ως Έρευνα και Ανάπτυξη θεωρείται η δημιουργική και συστηματική εργασία που αναλαμβάνεται προκειμένου να αυξηθεί το απόθεμα της γνώσης, συμπεριλαμβανομένης της γνώσης της ανθρωπότητας, του πολιτισμού και της κοινωνίας, και να επινοηθούν νέες εφαρμογές της διαθέσιμης γνώσης.

Με τον όρο E&A καλύπτονται τρεις δραστηριότητες: η βασική έρευνα, η εφαρμοσμένη έρευνα και η πειραματική ανάπτυξη.

Η **βασική έρευνα** είναι πειραματική ή θεωρητική εργασία που αναλαμβάνεται με κύριο σκοπό την απόκτηση νέας γνώσης για τα υποκείμενα θεμελιώδη χαρακτηριστικά φαινομένων και παρατηρήσιμων γεγονότων, χωρίς να αποβλέπει σε συγκεκριμένη εφαρμογή ή χρήση

Η **εφαρμοσμένη έρευνα** είναι πρωτότυπη έρευνα που αναλαμβάνεται με σκοπό την απόκτηση νέας γνώσης. Είναι ωστόσο, προσανατολισμένη κυρίως προς έναν συγκεκριμένο πρακτικό σκοπό ή στόχο.

Η **πειραματική ανάπτυξη** είναι συστηματική εργασία, η οποία αντλεί από τις γνώσεις που έχουν αποκτηθεί από την έρευνα και την πρακτική εμπειρία και παράγει πρόσθετη γνώση και η οποία προσανατολίζεται στην παραγωγή νέων προϊόντων ή διαδικασιών ή στη βελτίωση των υφιστάμενων προϊόντων ή διαδικασιών.

Η E&A καλύπτει όχι μόνο τις δραστηριότητες που υλοποιούνται σε τυπικούς ερευνητικούς φορείς ή τμήματα E&A αλλά ευρύτερα όλες τις δραστηριότητες E&A που υλοποιούνται είτε περιστασιακά είτε σε φορείς ή τμήματα που υλοποιούν και άλλες δραστηριότητες.

ο Δαπάνες (εσωτερικές) για E&A (intramural R&D expenditure)

Οι δαπάνες για Έρευνα και Ανάπτυξη που καταγράφονται στα στατιστικά στοιχεία αφορούν τις εσωτερικές δαπάνες (intramural expenditure). Ως εσωτερικές δαπάνες θεωρούνται όλες οι δαπάνες για E&A που γίνονται εντός των φορέων (στατιστικών μονάδων), ανεξάρτητα από την πηγή χρηματοδότησης.

Περιλαμβάνουν τόσο τις τρέχουσες δαπάνες (κόστος προσωπικού, άλλες τρέχουσες δαπάνες όπως έξοδα λειτουργίας – ενοίκια, τηλεφωνικά κ.ά. αναλώσιμα, ταξίδια, συνδρομές κ.λπ.) όσο και τις δαπάνες κεφαλαίου (αγορά εξοπλισμού, γης και κτιρίων).

Οι δραστηριότητες E&A που γίνονται με αναθέσεις σε εξωτερικούς συνεργάτες ή άλλους φορείς και πραγματοποιούνται εκτός του φορέα (extramural expenditure) δεν συμπεριλαμβάνονται στους δείκτες E&A.

ο Προσωπικό E&A (R&D personnel)

Το προσωπικό E&A περιλαμβάνει όλους όσους απασχολούνται σε δραστηριότητες E&A, επιστήμονες και μηχανικούς (ερευνητές), τεχνικό προσωπικό υψηλής κατάρτισης καθώς και προσωπικό που υποστηρίζει άμεσα την υλοποίηση των δραστηριοτήτων E&A (π.χ. εργάτες, παρασκευαστές, διοικητικοί κ.λπ.). Συμπεριλαμβάνονται

επίσης όσοι ασχολούνται με τον σχεδιασμό και τη διαχείριση των εργασιών άλλων ερευνητών.

Το προσωπικό E&A κατανέμεται σε δύο κατηγορίες απασχόλησης με βάση το είδος της εργασίας που προσφέρει:

Ερευνητές: Επιστήμονες που οι επαγγελματικές τους δραστηριότητες στοχεύουν στη σύλληψη και τη δημιουργία νέων γνώσεων. Υλοποιούν E&A και βελτιώνουν ή αναπτύσσουν έννοιες, θεωρίες, μοντέλα, τεχνικές, μεθόδους και εργαλεία, λογισμικό ή επιχειρησιακές μεθόδους. Στους ερευνητές εντάσσονται και όσοι προετοιμάζουν διδακτορική διατριβή.

Λοιπό προσωπικό E&A: Προσωπικό που συμμετέχει σε δραστηριότητες E&A εκτελώντας επιστημονικά και τεχνικά καθήκοντα, συνήθως υπό την καθοδήγηση των ερευνητών (π.χ. τεχνικοί, προγραμματιστές, παρασκευαστές, προσωπικό που συλλέγει βιβλιογραφικό υλικό, υλοποιεί στατιστικές έρευνες και συνεντεύξεις, κ.λπ.), καθώς και προσωπικό που εκτελεί διάφορες εργασίες που συνδέονται άμεσα με δραστηριότητες E&A και είναι απαραίτητες για την ολοκλήρωσή τους (π.χ. νομική υποστήριξη, εργάτες, γραμματείς ή άλλοι διοικητικοί υπάλληλοι).

Ισοδύναμο πλήρους απασχόλησης - ΙΠΑ (Full Time Equivalent – FTE)

Το ΙΠΑ – Ισοδύναμο Πλήρους Απασχόλησης χρησιμοποιείται για τη με συγκρίσιμο τρόπο μέτρηση του απασχολούμενου προσωπικού σε E&A και υπολογίζεται με βάση τον χρόνο που κάθε άτομο αφιερώνει σε δραστηριότητες E&A. Ως εκ τούτου, ένας εργαζόμενος πλήρους απασχόλησης σε E&A κατά τη διάρκεια ενός έτους λογίζεται ως ένα ΙΠΑ ενώ ένας μερικής απασχόλησης λογίζεται ως ποσοστό ενός ΙΠΑ σε αναλογία με τις ώρες απασχόλησής του σε E&A.

Περισσότεροι ορισμοί υπάρχουν διαθέσιμοι στο 'Γλωσσάρι Όρων' του ΕΚΤ (<https://metrics.ekt.gr/lexicon>).

Νομικό πλαίσιο

Οι στατιστικές Έρευνας και Ανάπτυξης καταρτίζονται στο πλαίσιο εφαρμογής του Εκτελεστικού Κανονισμού (ΕΕ) 2020/1197 της Επιτροπής της 30ής Ιουλίου 2020 - (ισχύει για τις στατιστικές E&A με έτος αναφοράς 2020 και εφεξής) και του Ευρωπαϊκού Κανονισμού 995/2012 (ισχύει για τα στοιχεία του 2012 έως και του 2019).

Το Εθνικό Κέντρο Τεκμηρίωσης και Ηλεκτρονικού Περιεχομένου (www.ekt.gr), είναι φορέας (υπ' αρ. 7303/B2-577/25-9-2017 Απόφαση (ΦΕΚ Β' 3482), όπως εκάστοτε τροποποιείται) και εθνική αρχή (υπ' αρ. 7304/B2-576/25-9-2017 Απόφαση (ΦΕΚ Β' 3482) όπως εκάστοτε τροποποιείται) του Ελληνικού Στατιστικού Συστήματος για την παραγωγή των ευρωπαϊκών στατιστικών

Έρευνας, Ανάπτυξης και Καινοτομίας στην Ελλάδα. Το ΕΚΤ διενεργεί τη συλλογή και επεξεργασία των στατιστικών στοιχείων E&A από τον Απρίλιο 2012, με πρώτο έτος αναφοράς το 2011.

Η παραγωγή των στατιστικών στοιχείων που παρουσιάζονται στην παρούσα έκθεση πραγματοποιήθηκε με τη συνεργασία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (Μνημόνιο Συνεργασίας 26.05.2022).

Διενεργούμενη έρευνα

Η έρευνα διεξάγεται σε όλους τους φορείς οι οποίοι είναι γνωστό ότι υλοποιούν ή ενδέχεται να υλοποιούν E&A (R&D performers και potential R&D performers). Το ΕΚΤ έχει αναπτύξει και διατηρεί Μητρώο των ελληνικών φορέων με δραστηριότητες E&A, σε όλους τους επιμέρους τομείς εκτέλεσης – BES, GOV, HES και PNP. Τα στοιχεία συλλέχθηκαν με ηλεκτρονικά ερωτηματολόγια από τους φορείς που ανήκουν στο μητρώο, με απογραφή στους τομείς GOV, HES και PNP και με συνδυασμό απογραφής και δειγματοληψίας στον τομέα BES. Το μητρώο επικαιροποιείται σε συστηματική βάση.

Σε συνδυασμό με τη συλλογή στοιχείων μέσω ερωτηματολογίων, με στόχο τη μείωση του φόρτου των ερωτώμενων φορέων, τη μείωση του χρόνου συλλογής και την παράλληλη βελτίωση της ποιότητας των στοιχείων, χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα διοικητικά δεδομένα, τα οποία παρείχαν στο ΕΚΤ οι αρμόδιοι φορείς:

- Τομέας HES: Στοιχεία χρηματοδότησης και προσωπικό AEI – Υπουργείο Παιδείας, Θρησκευμάτων & Αθλητισμού / Γενική Διεύθυνση Οικονομικών Υπηρεσιών & Γενική Διεύθυνση Ανώτατης Εκπαίδευσης.
- Τομέας GOV: Στοιχεία χρηματοδότησης και προσωπικό φορέων Υπουργείου Πολιτισμού / Διεύθυνση Οικονομικής Διαχείρισης & Διεύθυνση Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης.
- Στοιχεία χρηματοδότησης και προσωπικού Δημοσίων Νοσοκομείων - Υπουργείο Υγείας / Διεύθυνση Οικονομικού & Διεύθυνση Ηλεκτρονικής Διακυβέρνησης.

Τα συλλεχθέντα στοιχεία ελέγχθηκαν για την ορθότητά τους και διορθώθηκαν, όπου ήταν απαραίτητο, σε συνεργασία με τους φορείς. Επίσης πραγματοποιήθηκε έλεγχος της συνέπειας των υποβληθέντων στοιχείων με δευτερογενή στοιχεία από τις βάσεις δεδομένων που αναφέρονται στη συνέχεια. Τα στοιχεία παρείχαν στο ΕΚΤ οι αρμόδιοι για την τήρηση των βάσεων φορείς.

- Ολοκληρωμένο Πληροφοριακό Σύστημα – Ειδική Υπηρεσία ΟΠΣ
- Βάση δεδομένων ecorda - Ευρωπαϊκή Επιτροπή

- Επίσημα στατιστικά στοιχεία για τις κρατικές πιστώσεις για E&A (δείκτης GBARD) – στοιχεία που συλλέγονται από το ΕΚΤ και υποβάλλονται στη Eurostat.

Για την επεξεργασία και ανάλυση των στοιχείων ακολουθήθηκε η ενδεδειγμένη στατιστική μεθοδολογία καθώς και οι οδηγίες της Eurostat για τη συγκεκριμένη έρευνα που εκπονείται με εναρμονισμένο τρόπο σε όλες τις χώρες-μέλη.

Περισσότερες πληροφορίες για τη μεθοδολογία των στατιστικών E&A υπάρχουν διαθέσιμες στη διεύθυνση https://metrics.ekt.gr/sites/metrics-ekt/files/pages-pdf/EKT_SIMS_RDstatistics_el.pdf

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Υπουργείο Ψηφιακής Διακυβέρνησης

ΕΘΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΚΜΗΡΙΩΣΗΣ &
ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ

ΕΠΑΝΕΚ 2014-2020
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ
ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης